

08 XANEIRO DO 2009 - NÚMERO 751

rdl

REVISTA
DAS
LETRAS

DESEXOS DE 2009

“Habera cambios”, asegura Mario Regueira, aínda que Xesús Constela considere que “vai ser máis do mesmo en todos os aspectos”. Outros, como Carlos Lema, esperan a consolidación dos logros obtidos pola Cultura galega no 2008. Hainos máis escépticos – Antón Dobao– ou decididamente pesimistas –Eduardo Estévez e Rafa Villar–, mentres Lucía Aldao desexa enriquecerse “un pouco, só un pouquiño, para vivir máis feliz”. Son trece escritores e escritoras e ofrecen un dobre testemuño: Como cren que vai ser o 2009 e como sería o 2009 que eles desexarían. Entre todos

2009 *¡Saúde que non falte!*

estes testemuños, unha constante: a situación pola que pasa Palestina – “Palestina somos todos: é un país pequeno que está sendo esmagado por outro”, escribe Vicente Araguas. Tamén a necesidade de outorgarlles visibilidade aos autores do país nun mundo de bordos difusos e confusos. Lupe Gómez lembra como doe respirar e Xabier Cordal o “pequeniñas que quedaron as palabras” ou o fácil que é chorar. Falan de autogoberno, de sistemas subalternos, de imperialismos, de cinema, de música e, ao mesmo tempo, de amor e de saúde... ¡E a saúde que non falte para sermos individuos –como subliña Dobao– que acaben coa explotación!

Lupe Gómez

Xabier Cordal

Pilar García Negro

rdL | 3
Galicia Hoxe 08/01/09

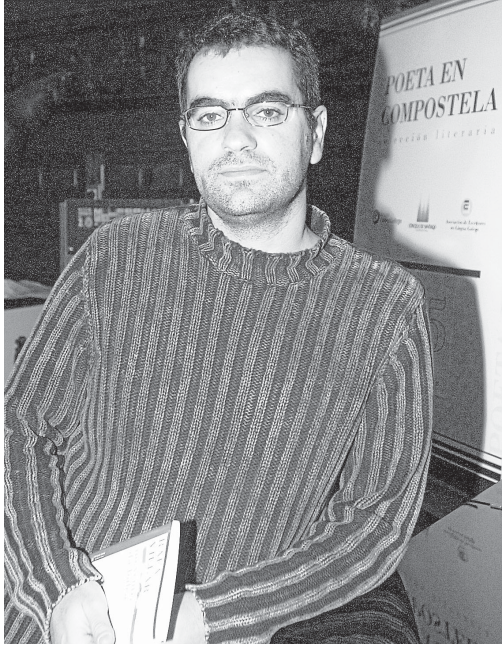
Eduardo Estévez

Vicente Araguas

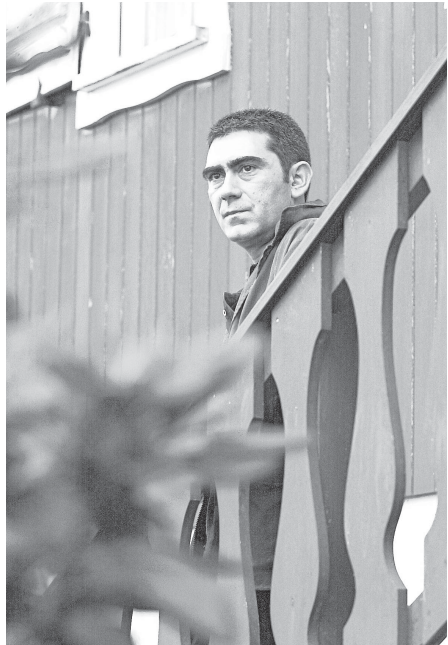
Rafa Villar

Cesareo Sánchez

Antón Dobao

Carlos Lema

Lucía Aldao

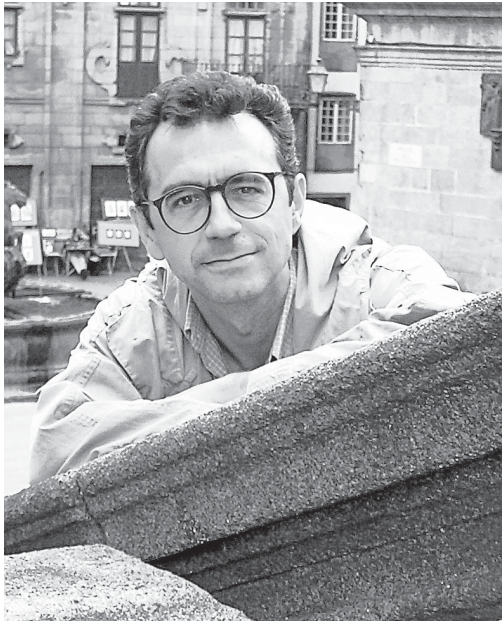
Xesús Constela

Mario Regueira

Luis Rei Núñez

Lupe Gómez

Respirar doe.

O paso do tempo é un exercicio de respiración. “Recordar doe”, e respirar tamén é un exercicio doloroso. Así imos vivindo, pouco a pouco. Existen tres fases para aprender a respirar. Tres momentos, que son como os tres porquiños do conto, os tres Reis Magos, ou os tres tristes tigres.

Coller aire...

Imaxino o ano 2009 como un bucle. É difícil ter unha idea do futuro. Á xente da miña xeración roubáronnos ese pensamento, como se fose un tumor extirpado. Cústame saber como vai ser o 2009 e facer proxectos marabillosos. Vivimos nunha precariedade e incerteza tan grandes, que parece que o tempo parou no momento presente. Só existe o que temos no día a día, e temos poucas cousas. Vivimos en casas pequenas, e a vida tamén é pequena. A falta de perspectivas fai que non poidamos deixar de ser adolescentes. A sociedade adora esa xuventude eterna, sen decatarse de que é unha mocidade apodrecida. Nalgún momento, esa perversión ten que romper e estourar. Espertar e coller aire para que o 2009 sexa o ano de facernos maiores, e que sexa posible imaxinar un futuro menos feble.

Reter aire...

Sabemos que en calquera momento podemos perder o traballo, e quedar coas mans baleiras. Ese medo actúa como un freo constante. A palabra “crise” instalouse nas nosas vidas e

converteu os nosos soños en pesadelos. Quizais, cando aprendemos a respirar, o momento de reter aire é o máis difícil e angustioso. Parece que quedamos sen vida. Por iso ver os telexornais se converteu nun suplicio. Moita xente está quedando sen traballo, e vaise á rúa. Todo é tan fráxil, somos tan fráxiles como nubes de algodón. “Este ano vai ser duro e catastrófico” di todo o mundo. Teremos que reter aire ata quedar sen pulmóns, sen respiración e sen esperanza.

Expulsar aire...

Desexar resulta liberador, porque expulsamos toda a enerxía e somos tan felices como Pinocho cando conta mentiras e lle medra o nariz. Desexo que no ano 2009 camiñemos cara á tolerancia. Que sexan posibles formas diferentes de ser e de vivir. Desexo que a cultura libere a xente das súas cadeas, porque é a mellor forma de sobrevivir e medrar interiormente no bucle. Gustaríame que a información fose menos torrencial e máis ordenada. É difícil asimilar todo o que aparece nos xornais. Nun mesmo día saen na televisión un oso, Mini e Mero, Yolanda Castaño, o Padre Casares, os gaiteiros, Juanes, Miguel Bosé, Gayoso, Amaral, o home do tempo, a muller do tempo... Os medios de comunicación deberían ser máis responsables e menos tolambróns, menos espectaculares.

Pídolle ao 2009 un ambiente de verdadeira democracia. Que nos droguemos todos cunha felicidade tan grande, tan luminosa e tan poderosa como o cantar dun alalá.

Xabier Cordal

Gústannos tanto as efemérides. Como non se pode segmentar a dor, segmentamos o tempo, a ver se hai sorte. Os calendarios son coma os servizos secretos do Imperio: dan a impresión de ser estúpidos, pero controlan. O crime contra a Humanidade é algo que non se improvisa. Mentres aventuramos prognósticos sobre algún cativo posibilismo que nos aflixe, mentres devoramos páxinas con imaxes de nenas mortas, nenos que combaten na guerra, multitudes fementas e enfermas dalgunha doenza trivial e mortal, o que é seguro de 2009 é que será parte da Historia. Dixeron os ladróns que rematara –e o final éralles feliz–, ela deita a súa sintaxe de metal fundido sobre os nosos ollos. Unha reforma aquí e outra acolá, un paso adiante e outro atrás: a esperanza. As grandes solucións xa se sabe que son unha cousa de bárbaros. Obama xoga ao golf en Hawai. O coltán, os diamantes, o millo e o arroz roubado a iso que chaman “a sociedade civil” (chámanllo cando queren que as persoas se volvan anónimas: máxicas) seguirán o seu

curso. As palabras quedaron pequeniñas, quedou pequeniña Cuba. Acúsana desde 1959 (cincuenta anos van xa) dunha terrible política contra os Dereitos Humanos que mantén no cárcere non sei canta xente, douscentos, por delitos de opinión. Gústanos que a Terra estea segmentada coma un calendario, coma un bosque de símbolos. Nun maletín gardamos variñas de medir. Estendémolas se fai falta ao xeito dos poemas, das instalacións, dos artigos de opinión e das películas anticomunistas. Ti precisas un pouco de alivio moral, nós só estamos aquí por cartos. Precisámonos. Sabemos que a conciencia de clase pode darse algún día, aínda que fose apenas durante unhas horas, en forma de acontecemento. Para evitalo, se fai falta, bombardearemos longos edificios. Coidamos da civilización. En 2009 brillarán as bengalas sobre o ceo dos territorios ocupados. Os negros choraron en Harlem a noite daquela vitoria. Aínda coa certeza de que se trataba dun acontecemento inducido, choramos tamén.

Pilar Garcia Negro

Como vai ser, é imposible sabelo. Si podemos prever como pode ser. O primeiro trimestre estará marcado pola celebración das eleccións galegas. A miña previsión é que se vai repetir o esquema actual, con variacións non moi grandes. Por outra banda, continuará habendo un uso do machismo na súa forma máis depredadora e brutal, porque é un fenómeno que se combate con medidas superestruturais moi ben intencionadas, pero hai un problema de fondo de consideración da muller que non se dá reprimido. Haberá cambios nalgúns ministerios españois, pero dubido que se traduzan nunha real e auténtica democratización e modernización do Estado, fronte ao anacronismo que arrastra desde a súa constitución, que resulta funcional a certos intereses económicos e políticos. No ámbito internacional, o mandato

do presidente electo de Estados Unidos oxalá conduza a un cambio de tendencia na terrible política imperialista desta potencia, pero problemas como a situación de auténtico xenocidio que vemos estes días en Gaza van por diante, esixen moito máis que intencións políticas benévolas para a súa solución.

Canto aos desexos, quero unha Galiza cunha comunidade moito máis ampla de amantes e practicantes da lingua e coñecedores da nosa cultura, e uns medios de comunicación públicos, sobre todo unha televisión, máis modernos e útiles para a sociedade na súa información e programación. Tamén desexo acordar un día e ler moita máis prensa en galego da que agora podemos ler. E desexo benestar e saúde para toda a xente que quero, que é moita e moi competente...

Eduardo Estévez

O ano 2009 vai ser difícil en todos os sentidos. A literatura non se vai manter á marxe das dificultades en xeral, nin sería bo que se mantivese, pois non é un ente abstracto que funcione independentemente do seu contexto. A crise actual non é só un problema económico:

hai unha crise global que ten que levar a cambios profundos. E a literatura debería participar desa situación. Gustaríame que non tivesemos que vivir coa crise. Pero xa que nos toca, podería ser unha oportunidade para aprender dela en todos os sentidos, e tamén a literatura.

Vicente Araguas

O ano empeza mal, se miramos a Palestina. Eu fágome todos os anos o firme propósito de entender as dúas partes, teño amigos xudeus... pero segue sendo unha das partes á que lle caen todos os paos da historia. Quixera que o ano rematase cunha Palestina en igualdade de condicións co Estado de Israel. É a nosa obriga moral entrar no tema, que se vexa cal é a nosa

posición. Palestina somos todos: é un país pequeno que está sendo esmagado por outro,... E quero que sigamos sendo Palestina: que o peso da historia deixe de caer sempre sobre os mesmos lombos. No ámbito nacional, hai cousas a favor e en contra. A situación política en Galicia estase achegando ao que eu quería, polo cal o que quero é que quede como está...

Rafa Villar

Penso que 2009 comeza vello e canso. A súa principal tarxeta de presentación parece ser unha nova agresión militar de Israel sobre o pobo palestino, e nese horror, no horror da Gaza ocupada destes días, tamén está a indignidade dos gobernantes occidentais e de boa parte diso que se dá en chamar comunidade internacional.

Tamén comeza vello e canso 2009 por mor desa crise económica dun capitalismo senil (Samir Amin dixit) que se remexe furibundamente contra as súas propias contradicións. Tirados no seu camiño, botados a un lado, han quedar millóns e millóns de persoas en todo o mundo, mesmo países enteiros e, coma sempre, case un continente (África).

Se cadra, era ben pedirlle ao 2009 que acordase do seu letargo. Lembraba estes días

Ignacio Ramonet que os anos acabados en 9 son decote convulsos, e facíao sinalando que precisamente este ano se conmemoran os 10 anos da revolución bolivariana de Venezuela, os 20 anos da caída do muro de Berlín e da implosión do bloque soviético, os 30 da "revolución islámica" de Irán, os 40 da "revolución libia" do coronel Gaddafi, os 50 da revolución cubana (xaneiro), os 60 da revolución chinesa; os 70 da derrota da República española na Guerra Civil; e os 80 da crise de 1929 e da Gran Depresión...

Algúns pediríamos, de pedirmos algo, novos rumbos, mudanzas profundas para este mundo noso e para este pequeno país que cambiar cambia menos do que debería. Se cadra, o 1 marzo aínda nos ha dar outra oportunidade, para o cambio cambio. Tempo haberá de velo...

Cesáreo Sánchez

Creo que vai ser un ano de consolidación de voces e obras con novos xeitos de escrita. Os mais novos/as porque están a atopar compañeiros/as de camiño e así van afirmar a súa individualidade. Están a incardinarse no sistema literario galego. Os que inician a súa madurez e compoñen esa pequena e necesaria galaxia de grupos, que eu acollería baixo da denominación de entre dous séculos, darán alento a novas obras no seu camiño da consolidación das súas traxectorias. Os que veñen dos oitenta seguirán a dar lentamente libros que completarán obras xa consolidadas.

A rede coas súas formas de edición, coas novas formas de creación posibilitará que as novas xeracións sexan mais autónomas e poidan autoafirmarse antes e despois da edición en libro. Cunha presenza sólida na rede xa non hai posibilidade de que ningún autor/a novo sexa marxinado.

No campo editorial seguiranse a consolidar múltiples proxectos que van tomando a necesaria dimensión e que mesmo xa se desenvolven noutros países noutros idiomas. Agardando que os libeiros vaian ocupando o seu lugar na nova realidade tan complexa e ás veces adversa. Seguirá a aumentar a visibilidade social dos

escritores/as nos medios xornalísticos escritos e audiovisuais. A proxección exterior da nosa literatura seguirá a ser un dos feitos salientábeis.

Os meus desexos persoais son que aumente de xeito substancial o número de lectores. Que aumente o peso do libro galego nas librerías. Aínda que devagariño, unha maior profesionalización do escritor. Un sistema literario no que a porcentaxe de escritores e escritoras que vivan profesionalmente da escrita sexa maior.

Gustaría que os escritores/as seguisen a aumentar a súa presenza e a súa visibilidade social mesmo comezando a ser parte da iconografía da nosa sociedade (véñenme á mente os casos de Irlanda ou de México como países onde os escritores son iconas sociais).

Que sexa mais normal a presenza do escritor no sistema educativo galego, con obradoiros de creación. Que aumente o peso intelectual do escritor como referente na sociedade que estamos a construír entre todos/as.

Antón Dobao

O 2009 vai ser máis ou menos como o ano anterior, porque eu non teño a sensación de que vaia haber moitos cambios en nada. No plano político, hai eleccións e, claro está, haberá os bailes de salón habituais, cun interese anecdótico: Sabemos que eses procesos tampouco transforman a realidade. Nese sentido, as condicións de vida da xente seguirán sendo semellantes. Se é certo que existe a crise económica, máis alá, do sistema financeiro, esa crise afectaralles máis aos que menos teñen, como sempre.

Eu desexaría, en cambio, que Galicia deixase neste 2009 de ser subalterna, tanto desde o punto de vista político e nacional, como desde

o cultural. Isto implica desexar que Galicia sexa soberana no sentido máis amplo e extenso da palabra. Nesa mesma dirección, desaxaría que a nosa lingua fose a lingua de transmisión dos falantes aos seus fillos. Desexaría que termine a explotación, pero a explotación soa non vai terminar en por si: terá que haber suxeitos que a supriman e dáme a sensación que ese proceso conclúa este ano. Un desexo urxente é que Palestina poida vivir, o cal significa que o mundo, máis alá do que son as multitudes –que si teñen un comportamento digno neses procesos– ou esa cousa estraña chamada “comunidade internacional” adquiritse un gramo de dignidade, da cal carece. Para min e para todos os seres humanos pediría moito amor e moita saúde. Sen amor non se pode facer nada neste mundo e o amor ten todas as dimensións que calquera de nós poida imaxinar.

Carlos Lema

No 2008, por fin, concedeuse por primeira vez en Galicia o Premio Nacional de Literatura e con isto púxoselle ramo ao campo literario galego. Por iso eu lle pediría ao 2009 que o resto da sociedade do país se decatase de que a Literatura e a cultura galega teñen unha entidade, unha forza e unha autonomía propia, semellante ás que pode ter calquera outra cultura no mundo. Polo tanto, o meu desexo é que sexamos capaces de pór en valor diante do mundo esta realidade. Que todos os axentes do mundo cultural e literario sexamos quen de transmitir que a Literatura galega é un

espazo vivo, dinámico pero tamén autónomo, coas súas regras, cos seus problemas e cos seus elementos positivos, pero tamén cunha presenza incontestable. Dígoo como editor e como escritor, porque ás veces un ten a sensación que custa achegarlle ao país esta realidade.

Xesús Constela

Eu creo que o ano 2009 vai ser máis do mesmo en todos os aspectos, no económico crise, subidas de prezos e mentiras variadas (empresas que aproveitan a conxuntura para pecharen as portas), no social, máis paro e máis violencia machista (o noso pan de cada día) e moitas palabras baleiras para dicir iso de que “imos acabar con esta lacra” para logo ollar cara a outro lado coma se aquí non pasase nada. No internacional, máis asoballamento do pobo de Palestina (que aínda ha tardar en acadar unha vida en paz) e conflitos mil en África e tamén no Cáucaso e, ¿que me queda? ¿O campo da cultura, quizais? Dúas ou tres películas que van deixarnos pegada nas emocións, unhas cantas cancións que agradeceremos escoitar unha vez e outra máis e unha morea de boas novelas que

están por escribirse. Iso é o que vai compensar abrir o xornal decote e ver ducias de novas que non nos gustaría ver.

Por suposto, a min gustaríame que o 2009 fose doutro xeito: Gustaríame que fose o ano do peche definitivo do campo de concentración de Guantánamo e o ano no que vísemos pasar polos xulgados os funestos personaxes da foto dos Azores, como acusados, claro. Gustaríame que fose o ano da reforma educativa necesaria neste país de educación fracasada e maltratada. Gustaríame que fose o ano do ben merecido despegue internacional da nosa literatura, que ten valor abondo para poder exportarse. Por certo, que vai haber eleccións aquí, ¿non? No coido que haxa sorpresas, pero de habelas, mellor que sigamos como estamos.

Mario Regueira

Desexo un ano de rexurdimento cultural e contracultural porque penso que a maior parte da cultura galega pode considerarse contracultura. Iso quere dicir que aumente a produción cultural galega non só no ámbito literario, ou no das publicacións académicas, senón que poidamos ver unha eclosión en campos como o cinema, a banda deseñada ou a música. E que esa produción sexa recibida amplamente pola xente.

Desexaría que este 2009, o ano no que o libro en galego venda máis que o libro en español.

O ano no que se escoiten grupos galegos na maioría da radios e na maioría dos locais, e non soamente nos campos habituais, nas radios de sempre ou nos locais especializados.

No político, gustaríame que fose o ano no que o pobo galego abandone definitivamente determinadas dinámicas en relación co sistema democrático. É dicir: que se decate de que o poder político lle pertence ao pobo e que os partidos políticos son os seus xestores. Que se adopte unha actitude máis esixente e consecuente co poder. Tamén agardo que o pobo, á vista das próximas eleccións, teña memoria e non repita os erros do pasado. Eu, de feito, creo que estes desexos se cumprirán neste 2009.

Luís Rei Núñez

Á parte dun paso veloz da crise, cun reducido custo en termos de paro, no 2009 confórmome con non ver ningún metro máis da costa “tuneado” por piscifactorías obrigadas a aterse á lei da paisaxe, esa literatura que debería servir tamén para aplacar a cobiza que ameaza con facer dos parques eólicos a nosa particular “muralla chinesa”. Polo demais, pido que os cidadáns, á hora do voto, se guíen non polo que os políticos (uns e outros) lles din, senón polo que lles viron facer.

No persoal, pídolle ó 2009 que me deixe comparecer cun libro que andei a armar con paciencia de artesan durante estes anos. Daquela volverei pedir lectores que se deixen levar polos libros coma se fosen anónimos, nunha cata cega no que o importante é o sabor

(ía poñer o saber)

do viño e non a súa etiqueta. Ademais, pídolle a este ano que cando toque pasar lista, entre os que nos temos lei, o inevitable parte de baixas se rexa pola máis estrita cronoloxía, de octoxenarios para norte.

No fondo, o que fai da vida unha experiencia satisfactoria é que o mundo non vexa alterado de xeito incurable o seu curso de sempre, un ciclo no que as cousas suceden ó seu tempo, como ata que a acción depredadora dunha economía de miras curtas trouxo o cambio climático... O malo de gozar das glicinas en marzo, e da praia en xullo, e das centolas en novembro, é que un acaba colléndolle afección e xa non quere que falten á súa cita. Deixádeme que tampouco non queira que falten en 2009...

Lucía Aldao

É moi feo falar de cartos, seino, pero xa que non os tiven nunca, e tendo sempre en conta que o diñeiro é un medio e non un fin, desexo con moita forza enriquecerme un pouquiño, só un pouco, para vivir máis feliz. Con eses cartos viaxaría, mercaría libros, acendería un anaquiño

a calefacción, iría ó dentista e invitaría a xente querida a ceas estupendas, por exemplo... Bah, agora que o penso, facer un pouquiño de diñeiro non é unha cousa tan complicada... daquela o que desexo é ter moitas ganas e moita forza para facelos. Os cartos e o que aquí non conto.

15 XANEIRO DO 2009 - NÚMERO 752

rdl

REVISTA
DAS
LETRAS

Novidades literarias

Contra a crise e os efectos do inverno, a industria editorial galega presenta estes meses un escintilante expositor de novidades, no que é probablemente o momento máis versátil e rico da historia bibliográfica do país. Desde *Revista das Letras* achegámonos ás librerías e botámoslles unha ollada aos fondos. O resultado é unha pequena selección que nos achega algúns dos títulos máis interesantes de narrativa, poesía e ensaio, cun apartado específico –ao asturiano Xuan Bello considerámolo case como propio– para a tradución, un dos ámbitos onde o mercado rexistrou

Quince libros para unha temporada

unha maior expansión nos últimos anos. Autores como Xesús Constela, Iolanda Zúñiga ou Inma López Silva conviven con Muriel Barbery e Antón Patiño nunha panorámica que non pretende ser excluín-te senón indicativa dunha oferta vizosa. Novelas de intriga teolóxica, novelas de narración envolvente que se len ao ritmo de Shakespeare, poesía cotiá de estarrecedoras arestas ou análises ideolóxicas de Simone de Beauvoir son algunhas das nosas propostas, quince libros para unha temporada que non fai máis que comezar.

Conexión Tubinga. **Alberto Canal**

“Aínda recordo con nostalxia aquela reunión dos Amigos de Zaratustra na que me subín a unha cadeira e con pose intelectual lle dixen aos meus compañeiros: “A partir de agora quero que todos me chamedes Federico Nietzsche”. Así comeza Alberto Canal *Conexión Tubinga*, a súa primeira novela e, probablemente, unha das propostas máis insólitas que o lector pode atopar nas librerías nesta temporada. Concibida como unha novela de intriga, *Conexión Tubinga* presenta dúas vías de indagación paralelas: a das liortas entre fundamentalistas católicos e os revisionistas, e a propia pescuda de liberdade do narrador, un rapaz que estuda nun Seminario de Ourense e que, de repente, descobre o libro *Existe Deus?* de Hans Küng. O libro e o teólogo van vertebrar, de feito, o desenvolvemento da obra, narrada en primeira persoa nunha prosa sinxela e eficaz, directa. Até o propio Küng se converte en personaxe. O Opus Dei, a filosofía de Kant, a atmosfera inmóvil dos seminarios, a represión sexual da Igrexa, o papa Ratzinger, as inquedañas da fe ou a renovación teolóxica desfilan polo libro coa naturalidade de alguén familiarizado cos camiños inescrutables do señor.

Historia universal de Paniceiros. **X. Bello**

Con certo atraso –foi publicada no 2002– aparece a tradución ao galego –Edicións Positivas– de *Historia Universal de Paniceiros*, unha obra que marcou o rexurdir a Literatura asturiana e lanzou ao que, hoxe por hoxe, é o seu escritor emblemático: Xuan Bello. A través dun repertorio literario no que teñen cabida os relatos orais, os records de infancia, as lecturas, os poemas, os contos e os retratos, Xuan Bello constrúe todo un territorio mítico no que o local, o rural, o telúrico e o tradicional se unen co universal, máis aló desa fronteira na que realidade e ficción se fusionan. Un mundo narrativo no que as obras de Borges, de Cunqueiro, a poesía chinesa, Rimbaud, o sentimento do pasado, a presenza da morte e o mito entrelázanse co misterio, as literaturas célticas, as lendas medievais, as néboas, os mosteiros, as vellas historias, os bosques, os lobos, os osos e, sobre todo, o pobo asturiano... Presenzas reais e fantasmais. Un espazo narrativo de ton fundacional, escrito cunha forza e amplitude tales que conforman unha lectura chea de sorpresas, acertos, espazos míticos e complicidades literarias.

Unha mada de doce relatos. **H. Dacosta**

Por terceira vez, o escritor e profesor Henrique Dacosta gañou no 2007 o Premio Carvalho Calero de Narración Curta, que convoca o Concello de Ferrol. A obra, un conxunto de narracións, acaba de aparecer en Laiovento. Cunha técnica eminentemente realista e un estilo sobrio, distante, Henrique Dacosta (Ferrol, 1964) desenvolve doce historias que, con frecuencia, beben dun tipo de inspiración tradicional e, mesmo, da recreación épica. Nesa inspiración, atopa fontes que lle permiten tracear, con debuxo rápido, unha tipoloxía de personaxes que se engastarían na galería popular e que apelan a un tipo de Literatura vencellada ao costumismo. Un cazador de lontras, unha batalla, as lembranzas da infancia, a intriga, os celos... O abano temático é amplo. A variedade de extensión e enfoques permítelle presentar relatos extremadamente curtos e outros dunha extensión de maior complexidade. Dacosta demérxese unha vez máis en *Unha mada* no universo que, ao longo dos últimos anos, construíu, unha obra que se alza, a partir dun estilo claro e emocional, con vocación de transcendencia social.

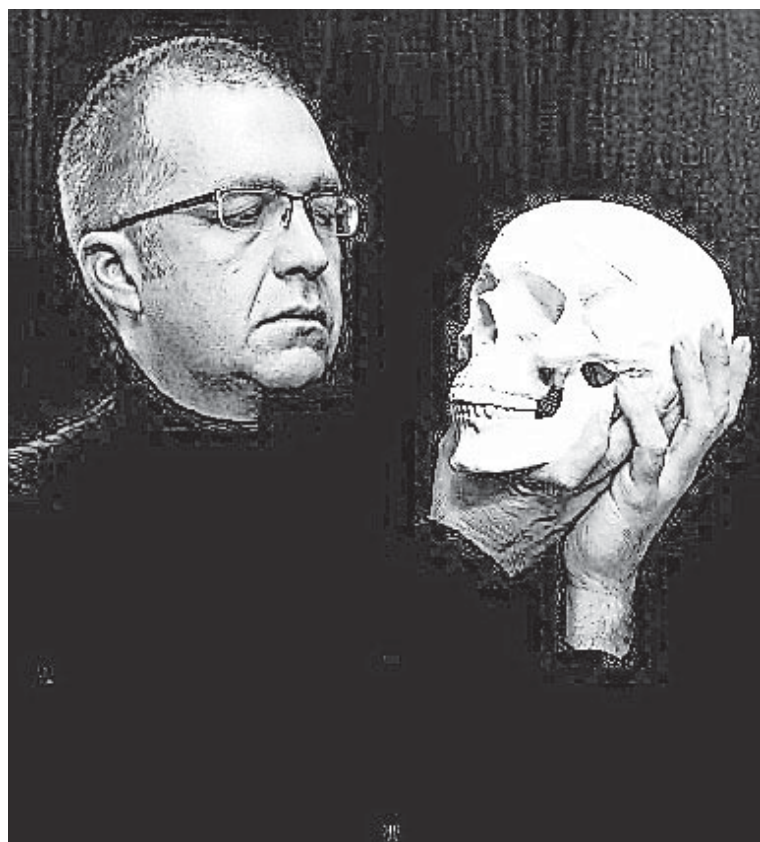
Shakespeare Destilado. Xesús Constela

Xesús Constela revelou-se no panorama das letras galegas con *As humanas proporcións*, (2003) un libro de relatos que lle valeu o Torrente Ballester e que amosaba o talento dun escritor que fundía no seu estilo unha imaxinación desbordante e unha técnica depurada. *Libro das alquimias* (2007), dirixido ao lectores novos, confirmou que Constela non transitaba polos vicios da compracencia senón por esa dimensión que se estende ao outro lado e que moi poucos chegan, mesmo, a intuír. O seu regreso á novela de adultos titúlase *Shakespeare destilado*, editouna Galaxia e con ela gañou o García Barros. Ironía e humor son os dous ingredientes sobre os que constrúe esta narración en primeira persoa –Willy, chámase o personaxe, bebedor ansioso e construtor obsesionado de maquetas– cunha forte impronta coloquial, fluída na súa lectura e envolvente na espiral continua das súas historias, enlazadas polos sonetos de Shakespeare. Mestra no ritmo, habilidosa na súa trama, sorprendente no desenlace e, sobre todo, moi divertida, a novela devólvenos o sabor agri doce da intelixencia.

O globo de Shakespeare. Jaureguizar

A Santiago Jaureguizar gústalle armar polémica, algo que con frecuencia consegue a través do seu blog *Cabaret Voltaire*. A súa xa longa traxectoria –deuse a coñecer no 1995 coas narracións *Fridom spik*, ás que lle seguiron títulos como *Comendo espaguetis diante da televisión* (1998) ou *Casa Skylab* (2003), que lle valeu o Premio Xerais– foino levando cara a unha novela marcada polas tramas de intriga e, sen dúbida, a súa recente *O globo de Shakespeare* (editada por Xerais e Premio Terras de Melide) marca un significativo avance nese proceso de exercicio formal. Articulada arredor das obras do dramaturgo británico, con personaxes debuxados mediante poderosas pinceladas expresivas, liñas argumentais que van e veñen polo labirinto do tempo, Jaureguizar (Bilbao, 1965) crea unha novela de aparente sinxeleza aínda que, nas entreliñas, poda adiviñarse que o discurso do escritor vai máis alá, cunha reflexión aberta sobre o espectáculo pero tamén sobre a propia materia literaria, que é a que constrúe, de arriba a abaixo, esta novela de nostalgia británica con paisaxe de Ribadeo ao fondo.

Memoria de ciudades sen luz. I. L. Silva

A Coruña é a cidade da que parte Inma López Silva na apaixonada viaxe de *Memoria de cidades sen luz* (Galaxia), unha novela que lle valeu o Premio Blanco Amor e que a ela a converte nunha das narradoras máis maduras e versátiles do panorama actual. Autora de títulos que xa apuntaban a súa pericia para desenvolver historias que se moven entre a dimensión da pescuda íntima e a fabulación –*Neve en abril* (2005) ou *Concubinas* (2002)–, Silva ofrece unha novela de itinerancia, de exiliados, por onde aparecen personaxes históricos reais e personaxes de invención literaria. Desde A Coruña a Nova York, á procura sempre dunha liberdade e dun amor que lle esvara ao protagonista das mans. O desterro e o exilio, a memoria e as perspectivas de futuro trazan o corazón dunha obra en primeira persoa que se pode ler como unha intriga de múltiples brazos, pero tamén como unha indagación nun tempo e nunha época que, dalgún xeito, segue a marcar as nosas vidas.

Na pel do insomnio. **Úrsula Heinze**

Unha recreación poética das vivencias, pensamentos, e acontecementos experimentados nos últimos vinte anos. É a proposta coa que Úrsula Heinze rompe o silencio no que se agochaba desde a publicación de *Nadir : Gedichte = Poemas*, no ano 2005. A autora regresa, da man da editora Follas Novas, cun libro especial. O único que escribiu integramente en galego, sen un borrador previo en alemán. Unha obra íntima, persoal. Froito do insomnio da autora. E das súas inquedanzas de sempre: a natureza, entre elas. Pegada da experiencia que confire o paso dos anos. Das utopías sen acadar e as ilusións despedidas. Da dor da perda. Da decepción. Das ausencias. Do ollar desesperanzado ao futuro. Da confusión, a incerteza, as dúbidas do presente. E, tamén, da loita pola liberdade, a felicidade e a vida: o amor, os afectos, o corpo... No estilo, recoñécese a Úrsula de sempre. O ritmo, a musicalidade. A brevidade. A sinxeleza e precisión da linguaxe. A claridade das metáforas. A ausencia de prólogo e de títulos nos poemas, e dunha estrutura en partes. Toda unha oportunidade para volver a Úrsula. Á súa cerna como creadora.

Amor amén. **Iolanda Zúñiga**

Tras remexer a narrativa galega cos relatos de *Vidas post-it*, a escritora viguesa volve esculcar no seu segundo libro no desamor, na soidade, no desencanto... *Amor Amén*, editado por Xerais, é o monólogo, presentado en verso, dunha muller atrapada na súa dependencia dunha relación sentimental que a está a destruír. A crónica dun inferno psicolóxico, contada cun ritmo trepidante, coa concisión e a contundencia achegada por unha linguaxe directa, núa de adornos innecesarios, que afonda na dureza do cotián. A obra amosa a pegada que na autora deixaron Lupe Gómez, Olga Novo, María Lado, Fran Alonso, Miriam Reyes ou Iván Ferreiro. O libro está estruturado en dúas partes. Unha primeira que presenta a muller: o sentimento de dor, abandono, engano e soidade que sofre; o camiño cara á súa autodestrución inducida por un home que a maltrata. A segunda parte debulla a resaca do desamor e o xeito no que a protagonista trata de saír da situación na que se ve envolta ao quedar embarazada. Iolanda reivindica, con este libro, a liberdade das mulleres para escolleren o seu propio camiño, alén dos ditados da sociedade, e critica a sociedade de consumo.

O xeito de Freud. **Carlos Lema**

O horizonte da poesía galega tivo este ano pasado unha sacudida coa aparición de *O xeito de Freud*, un poemario editado por Espiral Maior que recollía os versos cos que o editor Carlos Lema gañou o Premio Johán Carballeira. As expectativas creadas pola incursión de Lema –un home ao que non se lle coñecía ningunha inclinación lírica– no xénero literario de vertente máis persoal non defraudou: *O xeito de Freud* é un libro denso por partes, de versos nada compracentes e unha clara vontade de provocar cóxegas nas ideas. Trátase dunha poesía de resplandores periódicos na que a palabra se condensa en imaxes de impacto conceptual. Un libro escrito con paixón para lectores capaces de axitarse coas metáforas. Dividido en tres partes, sen dúbida ningunha a que lle dá título ao volume é a máis inquedante, pola soldadura sintáctica e pola aposta dunha frase contundente e eficaz. Son, en palabras do autor, douscentos versos onde repasa a formación dunha personalidade desde o punto de vista da lingua e como discurso que dá orixe a unha identidade.

O tradutor cleptómano. **Dezsó Kosztolányi**

O lado máis humano e o máis escuro das persoas. Os medos, as utopías, aquilo que desexamos ou tememos ser... Kostolányi escribe, desde o local, relatos para o universal, que ademais conectan de modo especial cos galegos debido á súa carga de humor e retranscrición. O autor recrea a vida centroeuropea de entreguerras, da clase burguesa, cun cerne crítico e cruel, facendo das historias máis cotiás unha alegoría do xeito de ser de toda a humanidade. Dezsó Kosztolányi (1885-1936) foi poeta, ensaísta, narrador e tradutor. Publicou cinco libros de poemas, catro novelas e dous volumes de relatos, dos que proceden os contos escolmados neste libro, que Jairo Dorado traduciu para Rinoceronte. Kosztolányi é o grande escritor húngaro do século XX. Na facultade de letras de Budapest coñeceu outros autores da xeración *Nyugat* (*Ocidente*), unha revista que revitalizou a literatura húngara. Entre os seus escritos pódense salientar novelas como *Alondra*, *A cometa dourada*, *Anna a doce* ou *Nerón, o poeta sanguento*, e relatos como os incluídos en *Contos Psicoanalíticos*, editado en español.

A elegancia do ourizo. **Muriel Barbery**

A francesa Muriel Barbery converteuse nunha das escritoras máis famosas e lidas de Europa grazas a *A elegancia do ourizo*, que agora publica Galaxia nunha tradución de María Dolores Torres París. A historia é sinxela: Renée é unha muller de cincuenta anos que traballa de porteira nun barrio burgués de París e que, no fondo, garda un segredo: é unha muller moi culta. No edificio onde traballa tamén vive unha rapaza de doce anos que planeou suicidarse antes de cumprir os trece para non caer na vacuidade do mundo dos adultos. A obra de Barbery é, sobre todo, unha posta en evidencia dos defectos da sociedade parisina e a hipocrisia do mundo burgués, cunha narración áxil e alustros de lucidez. “A Civilización é a violencia reprimida, a vitoria sempre inconclusa sobre a agresividade do primate. Pois primates fomos e primates somos, por moita camelia sobre a carriza da que cheguemos a gozar. Velaquí a función da educación. ¿Que é educar? Propoñer incansablemente camelias sobre a carriza como derivados da pulsión da especie”, escribe a autora por boca de Renée.

Un casoiro ben mal amañado. **Bali Rai**

Sotelo Blanco publicou a primeira tradución ao galego de Bali Rai, un escritor de orixe india nacido en Leicester (Reino Unido) no 1971 e convertido nun dos nomes máis exitosos do panorama británico no xénero de infantil e xuvenil. En *Un casoiro ben mal amañado*, Bali Rai trata o tema da inmigración desde unha perspectiva tan orixinal e conmovedora. O protagonista da obra é Manny, un mozo que na mañá da súa voda non sabe se serlle fiel ós valores da comunidade punxabí ou se seguir adiante coa súa vida e integrarse no seu novo país e distanciarse da súa xente. Deste xeito, *Un casoiro ben mal amañado* presenta, nun ton realista e nunha prosa clara e sinxela, os problemas da integración. A mirada do autor fronte a este tema resulta novidosa tanto no tratamento formal como no enfoque ideolóxico pois dá pé á reflexión de cuestións como a intolerancia, a alienación e a inadaptación fronte ás distintas utopías que nos venden os poderes políticos e que falan da posibilidade da tolerancia, o multiculturalismo e a integración racial. O propio Bali Rai estivo en Galicia presentando a obra.

Viaje al corazón del océano. **Antón Patiño**

Quince anos de investigación sobre Urbano Lugrís deron os seus froitos nesta obra, unha completa achega á vida e obra do pintor do océano, que Antón Patiño debulla a partir dunha ampla e variada documentación, entre a que figuran achádegos como o primeiro texto que publicou Lugrís: un poema en galego, *No mosteiro e na noite*, que apareceu no número 127 da revista Céltiga, de Bos Aires, no 1930. Patiño constrúe neste libro un relato que intercala a súa reflexión como pintor e como ensaísta da historia da arte coa crónica emocional dunha persoa que coñeceu a Lugrís a través do seu pai Antón Patiño Regueira. A vida e a personalidade do protagonista da obra son analizadas non só a partir dos habituais datos biográficos, senón tamén á luz de, desde anécdotas, ata entrevistas que concedeu en diversos medios de comunicación, ou da relación cos seus amigos. O libro repasa toda a creación artística de Lugrís, desde as pinturas e debuxos ata os deseños para libros e revistas e os seus textos literarios. Patiño ofrece unha interpretación propia sobre as claves estéticas deste creador, e relaciónaas con outros autores que o inspiraron, como Julio Verne.

Simone de Beauvoir. **África B. López Souto**

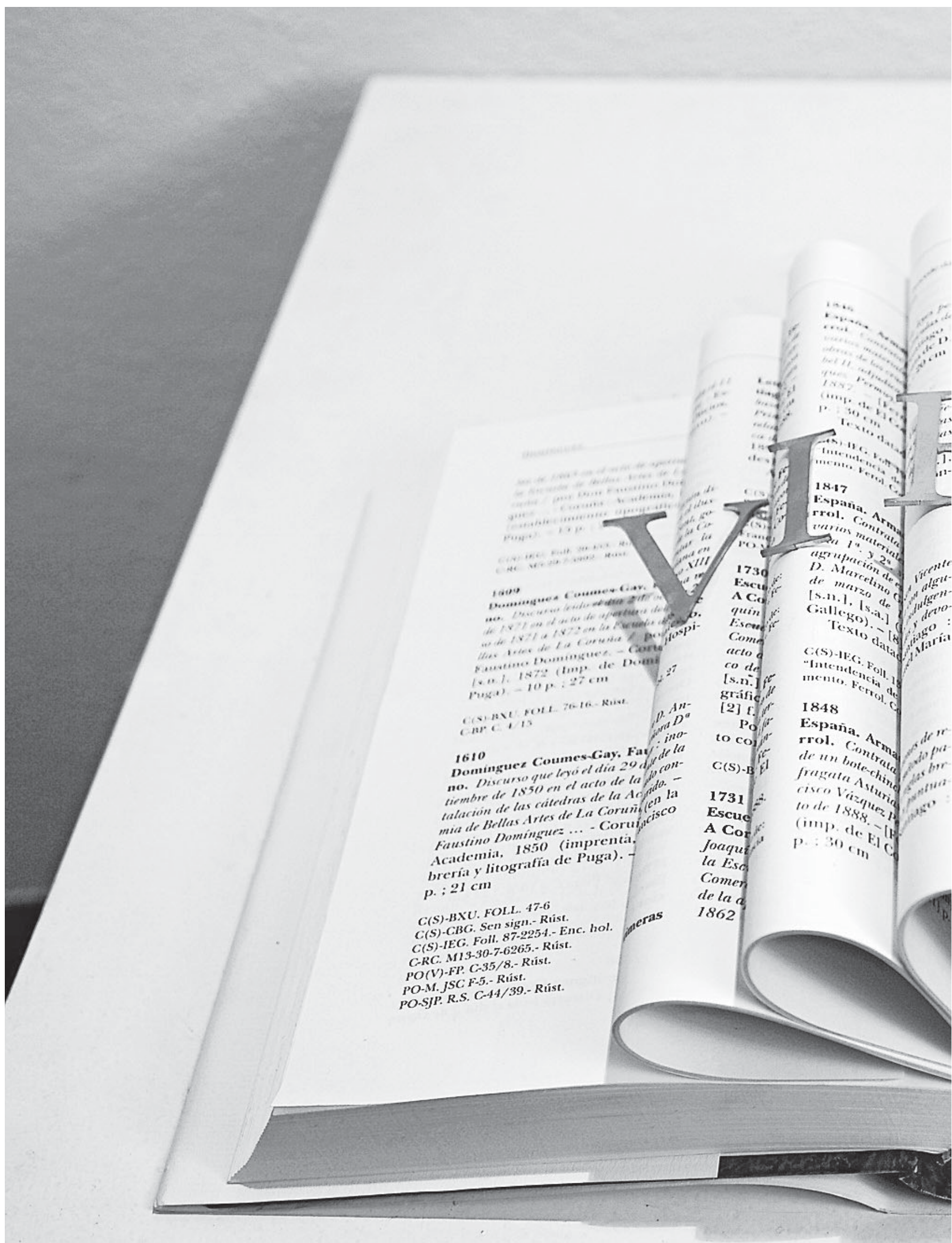
O centenario do nacemento de Simone de Beauvoir estimulou a revisión editorial da súa obra. Tras a publicación, por Xerais, da primeira tradución ao galego de *O segundo sexo*, Baía realiza a súa achega cun ensaio breve e didáctico, editado en formato de peto, no que a profesora de filosofía África B. López Souto desentraña as principais claves do pensamento de Beauvoir. O libro comeza cun esbozo do contexto histórico e filosófico (o desenvolvemento do existencialismo) no que se inscriben as cavilacións da autora, recollidas non só nos seus textos filosóficos, senón tamén nas súas novelas, autobiografías... África López condensa despois o pensamento filosófico de Beauvoir, seguindo un criterio temático: escritos sobre ética, sobre a condición das mulleres e a vellez. Complétase esta exposición, como en todos os libros da colección Baía Pensamento, –na que África xa participara cun ensaio sobre Concepción Arenal–, cunha pequena escolma de textos da autora e, ao final, un glosario de termos. A autora reivindica a actualidade das ideas de Beauvoir sobre a muller, e tamén a súa filosofía non cinguida ao feminismo.

Encuesta mundial sobre la lengua y la cultura gallegas. **Xesús Alonso Montero**

Alvarellos recupera, nunha edición facsimilar que inclúe un novo estudo do autor, unha das obras pioneiras na sociolingüística do país, a enquisa sobre a lingua e a cultura galegas que, proposta por Xesús Alonso Montero, responderon trinta e seis intelectuais ano e medio antes da morte de Franco. A relectura, desde hoxe, dos comentarios dos enquisados –entre eles Carlos Castilla del Pino, Salvador Esprú, Carmelo Lisón Tolosana, Alfonso Sastre, Dámaso Alonso ou Gonzalo Anaya– supón unha achega a un documento histórico que dá conta das inquedanzas arredor da “cuestión rexional” que daquela mantiñan non só as voces máis progresistas, senón tamén algunhas das conservadoras. Volver a mirada cara a estas respostas é, ademais, un xeito de comprobar a actualidade de boa parte delas, xa que as preguntas que as induciron segue a ser, aínda que formuladas noutros termos, obxecto de debate público: por exemplo, a relación entre lingua e clase social, e polo tanto, a diglosia. Alonso Montero repasa no seu estudo introdutorio o contexto da publicación da obra, así como o perfil dalgúns dos que responderon.

22 XANEIRO DO 2009 - NÚMERO 753

rdl

REVISTA
**DAS
LETRAS**

Bombai

O 26 de novembro do 2008, Bombai espertou convulsionada por uns atentados que tocaron as áreas clave do seu elitista centro lúdico-financeiro: os hoteis Taj e Oberoi, o bar Leopold e Nariman Point, un barrio de poderosos rañaceos que son a fachada ao mundo dunha cidade enfeitizada, noutro tempo, por ter estado propio e ser como Singapur. Os atentados, realizados por un grupo islámico fundamentalista con base en Paquistán, puxeron en alerta os exércitos de Islamabad e de Deli ante o posible inicio dun conflito bélico. A diplomacia logrou calmar os nervios e a colaboración de Monmahan Singh e Asif Ali Zardari –primeiros ministros destes dous irmáns

Emporio Bombai

A.R. López/Montse Dopico

separados polos ingleses e eternamente enfrontados– parece consolidar as relacións bilaterais, con Estados Unidos como pano de fondo. Pero o corazón de Bombai segue encollido, temerosos os seus habitantes de que, en calquera momento, volvan os ataques ou reaparezan os conflitos interrelixiosos entre hinduístas e musulmáns. Os fundamentalistas hindús do Shiv Sena –fundado por un admirador de Hitler e hoxe na alcaldía– provocaron no 1992 e no 1993 terribles matanzas, contestadas pola hampa islámica cunha cadea de bombas. Ese, porén, non é o único problema dunha cidade que exhibe sen complexos, como ningunha outra na India, os contrastes obscenos do luxo rutilante e a insultante pobreza.

O Taj Hotel, símbolo do poder de Bombai, arde tras o ataque terrorista dos musulmáns o 26 de novembro do 2008

b

ombai ten a Porta da India, un arco máis ou menos convencional chantado no medio do malecón que conmemora a visita, no 1911, de Xurxo V, o primeiro rei da monarquía británica que visitou o país, tras séculos de extraer desta exótica colonia as xoias máis prezadas para a súa coroa. Detrás desta porta de basalto amarelo, está o Taj Mahal Hotel, exemplo do luxo, unha especie de club privado para os adiñeirados comerciantes que acoden a Bombai atraídos polo seu amplísimo catálogo de mercadorías, legais e ilegais. E un pouco máis alá do Taj, cruzando a turística rúa de Colaba e unha popular zona de campos de críquet, encóntrase Nariman Point, o forno financeiro da India, abastecido con toda caste de condimentos pero, sobre todo, con humus israelita e rosbeef anglosaxón. Nesa vertical que cruza, como un exclusivo cinto de ouro, o esvelto van da Bombai, foi onde o 26 de novembro do 2008 chantaron os seus dentes os homes de Lashkar-e-Toiba, un grupo fundamentalista musulmán que ten a base no máis odiado e temido inimigo da India: o seu irmán Paquistán.

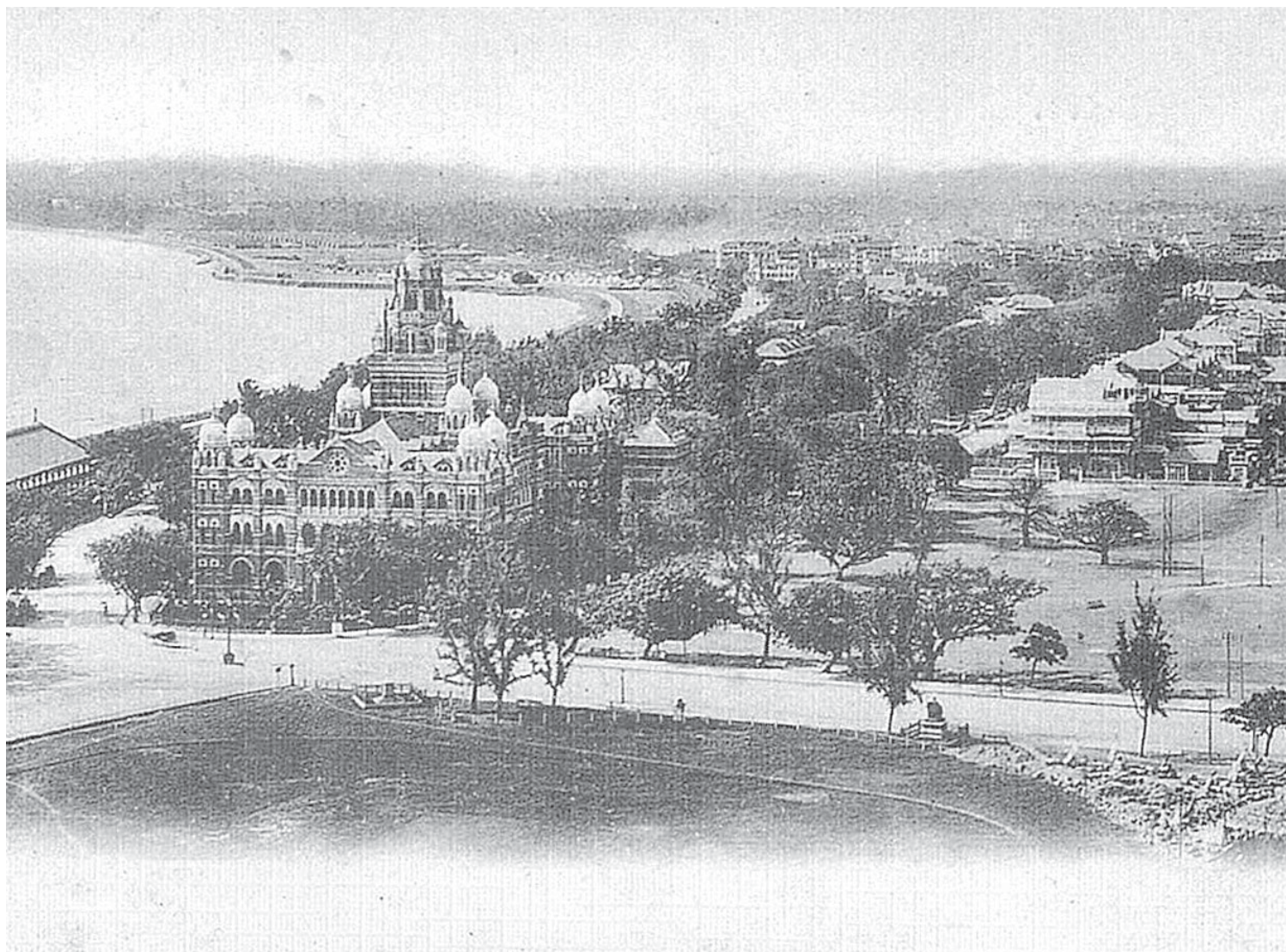
O golpe foi tremendo: morreron 179 persoas, afectou o orgullo nacional e afundiou os investimentos estranxeiros na cidade cando a cidade comezaba xa a sentir a onda expansiva da crise global. “Fronte de guerra”, titularon os xornais, con editoriais que apremaban o Goberno do primeiro ministro, Monmohan Singh, para aclarar “satisfatoriamente” os acontecementos. Singh, do Partido do Congreso (PC) –o mesmo partido de Gandhi–, foi serpeando no caos como puido, desexoso de non romper

Tal como comezou

Bombai é a capital do estado do Maharashtra e o principal motor económico da India. A súa renda per cápita (algo menos de mil euros) triplica a do resto do país. Os poboadores orixinarios da cidade eran os kolis, que vivían nas sete illas sobre as que naceu a cidade. No século XVI, o seu propietario era o Sultán de Gujarat, que lles cedeu o enclave aos portugueses. Alí permaneceron até 1665, cando a Gran Bretaña tomou posesión do arquipélago por mor dunha dote que lle outorgaba a maior das illas. No 1668, estaba xa arrendada á Compañía das Indias Orientais e no 1708 era xa a súa

sede. O seu grande impulso industrial ten lugar durante a Guerra de Secesión dos Estados Unidos, cando Bombai se converteu no centro algodonero do mundo. No 1862, un proxecto de saneamento uniu as sete illas. No século XX, tivo o seu definitivo lanzamento, consolidada como o porto máis importante do Mar Árabe. A mediados dos anos 50, houbo un movemento para lograr que se convertera nunha cidade estado, movemento que acabou dramaticamente en 1960 con 160 mortos. Actualmente, Bombai está gobernada polo Shiv Sena, partido fundamentalista hindú que fundou Bal Thackeray, un admirador de Adolf Hitler que dicía defender os dereitos dos “fillos da terra”.

os lazos co primeiro ministro paquistaní, Asif Ali Zardari, aliado dun frutífero plan de paz para Caxemira.

Singh –membro da comunidade *sij* e pai da liberalización da economía india a primeiros dos anos noventa– perdeu no camiño o seu ministro do Interior –transcendeu que os servizos secretos desoíran o aviso dun inminente ataque terrorista– e soportou o bochorno denigrante de ter uns pistoleiros disparando –idurante tres días!– na área máis elitista do país contra un exército de armas antediluvianas, incapaz e falto de iniciativa. Pero, de momento, controla a situación, algo ao que non é alleo Zardari coas súas propostas de colaborar –recentemente pechou catro campos de entrenamiento de Lashkar-e-Toiba en terras paquistaníes– e intercambiar información antiterrorista. Estados Unidos tampouco quedou á marxe: a India deixou de ser un sospeitoso aliado de Moscova e substituíu ao revoltó Paquistán islámico como socio preferente na área. En varios medios insinuouse mesmo que o ataque do 26 de novembro formaba parte dunha estratexia de Wháshington para asfixiar o réxime de Islamabad,

coa India como desculpa. Non parece moi crible. O único certo é que a nova secretaria de Estado do presidente Barak Obama, Hillary Clinton, deseñou un aparato de cinco subdelegados internacionais e un deles terá por destino a India.

O partido de Singh mesmo se mantivo no Goberno de Caxemira –en coalición cos autonomistas da Conferencia Nacional– nas eleccións que se celebraron pouco despois dos ataques. Ao parecer, os terroristas pretendían influír nos comicios do violento estado, onde Paquistán e a India –musulmáns e hindús– se enfrontan desde pouco despois da independencia, no 1947, cando Londres partiu en dous a súa antiga colonia. Caxemira é a ferida que non se cerra, o túnel no que –ano tras ano– morren centos de persoas, a praza na que se exhibe con impudicia o odio da intolerancia relixiosa. O escritor Salman Rushdie expón con eficaces metáforas as orixes do conflito na súa novela *Shaliman o paíaso*. Os méritos do primeiro ministro non son poucos se engadimos, ademais, que na oposición da Lok Saba –o parlamento federal– ten un inimigo terrible: o Baratiya Janata Party (BJP), un conglomerado de

¿Bombai ou Mumbai?

Bombai deriva da denominación que lle deron os portugueses: Bom Bahía. Os británicos anglicárona en ‘Bombay’. Así se denominou desde o século XVI o conxunto de sete illas sobre as que medrou a cidade. Unha desas illas, a maior, esgazada da coroa portuguesa para integrarse na británica como dote de Catalina de Braganza ao seu matrimonio con Carlos II de Inglaterra, chamábase Mumbadevi, nome dunha deusa local. No 1995, cando o partido fundamentalista Shiv Sena se fixo coa alcaldía da cidade, cambioulle a denominación tradicional por unha recreación do vello topónimo: Mumbai.

Algunhas cifras

Entre 18 e 19 millóns de persoas viven en Bombai. A súa área metropolitana mide aproximadamente 650 km². 3.400 autobuses públicos cobren practicamente todas as zonas da metrópole, con 4,5 millóns de pasaxeiros ao día. 4.500 é o número de integrantes dun pequeno exército de “dabbawalas” (portadores de xantar). Todos os días recollen 175.000 xantares nas casas e entréganllos a atarefados estudantes, executivos e traballadores. 2.000 quilómetros é a lonxitude total das rúas de Bombai e 224 é o número das titulacións que conceden as súas universidades.

Nesta páxina, o centro de Bombai hai un século. Na páxina anterior, arriba, manifestación de bailarinas dos clubs da cidade contra o peche dos locais. No centro, atasco na cidade durante o monzón. Abaixo, perfil de Nariman Point

formacións hinduístas articuladas arredor do Shiv Sena – “o exército de Xiva”–, unha ultradereita belicosa. Diariamente acirran a opinión pública contra Singh con acusacións de inanidade e de entreguismo aos musulmáns. Non é unha estratexia nova. Nas últimas eleccións á Lok Saba, os seus membros máis radicais atacaron a presidenta do Partido Congreso, Sonia Ghandi, por ser italiana de nacemento: suxeriron que sería asasinada e que correrían ríos de sangue se se convertía tamén en presidenta da India, cargo ao que aspiraba. Ela renunciou.

En Bombai, o Shiv Sena fíxose poderoso: goberna a cidade desde hai anos e –en alternancia co PC– o seu estado do Maharastra, un dos de maior peso económico da federación. O segredo do Shiv Sena reside no corporativismo que practica, cunha cobertura de axuda social moi semellante á das mafias nun país onde o ensino ou a sanidade públicos non son gratuítos. Onde as convencións cobran tal importancia que unha familia pode endebedarse por vida para organizar unha voda espectacular. O Shiv Sena reparte cartos para as vodas dos seus siareiros, entrégalles dotes ás fillas, paga os médicos, ofrecelles escolas e búscalles traballos honorables aos seus homes máis fieis.

O partido está sempre detrás das frecuentes leas interrelixiosas. Os peores enfrontamentos tiveron lugar no 1993, como reacción á matanza de Ayodya. En Ayodya, no estado de Uttar, ao norte, existía unha mesquita que molestaba aos radicais hindús: dicían que se construíra sobre as ruínas dun templo dedicado ao deus Rama. No 1992, unha turba de centos de miles de hindús peregrinaron até a mesquita e destruírona. As persoas que intentaban frealos foron asasinadas: houbo arredor de 2.000 mortos. A tensión trasladouse a Bombai e os disturbios, alentados polo Shiv Sena, provocaron catrocentos mortos. Masacraron musulmáns, queimaron as súas casas e saquearon os seus negocios. Como reacción, a hampa musulmá fixo estourar dez bombas en varios espazos da cidade, entre eles a Bolsa ou o edificio de Air India, a compañía emblemática do país. Morreron 317 persoas.

Moitos cargos do Shiv Sena tiveron que abandonar a política por denuncias de corrución ou por conexións mafiosas, pero esas son unha lacra de todos os partidos: a democracia india está callada de fraudes, tongos, mercadeo, asasinato de candidatos e mentiras. Nos 687 candidatos oficiais que se presentaron aos comicios locais do estado de Chhattisgarh –no centro do país–, había 42 millónarios. En Uttar, un candidato do Partido do Congreso que se presentaba polo distrito de

Varanasi, tiña no seu haber 60 asasinatos. O resto dos candidatos retiráronse polo medo de que quixese ampliar a lista

Bombai é capital dese mundo toldo, onde se mestura a política, os intereses económicos e a mafia. A amálgama rega as súas veas como un campo de cultivo que recibe auga abundosa desde unha gran cloaca: a da corrupción. Hai mafias de todo tipo: a que administra os esmoleiros, a que unta a policía, a que chulea a prostitución, a que realuga os *rickshaws* –as populares motos reconvertidas en pequenos taxis–, a que redistribúe o traballo dos fontaneiros, a que deixa tranquilos aos empresarios ou xetiona os espazos da rúa onde dormen os desherdados, as que trafican con armas e con drogas. Cobran impostos negros e se alguén se nega a pagarllos, envían sicarios que descargarán o tambor da súa pistola no peito do testán antes de irse tomar unha cervexa.

Os tentáculos da mafia chegan ao cimo do Olimpo bombaíta: o glamuroso Bollywood, a industria cinematográfica máis grande do mundo: periodicamente os xornais reproducen as informacións dos axustes de contas entre produtores e mafiosos. As mafias adoran Bollywood e Bollywood, coa súa axuda, enche de fantasías románticas e violencia de estirpe o imaxinario do país. As películas desbaldeen luxo, complicadas tramas, actrices fermosísimas, actores musculados e moita música: cancións de coreografías escintilantes que, logo, arrasan no mercado discográfico. Rexido en grande parte polas forzas ideolóxicas máis conservadoras –o maior ídolo das pantallas, o actor Amitabh Bachchan, por exemplo, fai campaña para o Shiv Sena–, Bollywood mantén estritos códigos morais: nun cine ateigado de burdo erotismo sorprende que nos guións se prohiba bicar na boca.

O mundo de glamour retratado polo cinema oponse á miseria insultante que se agocha ás mesmas portas dos estudos: ningunha cidade como Bombai amosa un contraste tan feroz. Os *slums* –barrios de chabolas– conviven a par de tremendas torres de vivendas para as clases acomodadas. Así, quilómetros e quilómetros, nun entramado urbano que se volveu monstroso des que, a finais dos anos noventa, se rexistra a explosión das construtoras e a ametencia da especulación.

Entre o aeroporto internacional de Chhatrapati Shivaji e o centro de Colaba –un treito duns vinte quilómetros polo que pasan obrigatoriamente turistas, empresarios nacionais e comerciantes

As castas e os musulmáns

A relixión hinduísta establece unha estrita división da sociedade en castas: van desde os brahamáns –ou caste sacerdotal– aos dalit, os intocables. Na India hai 160 millóns de musulmáns que os hinduístas consideran os parias dos parias, igual que as tribos primitivas dos estados de Orisa ou Chhattisgarh. En Orisa, os radicais hindús desencadearon o mes de novembro pasado unha cadea de ataques aos aborixes que se estaban cristianizando para frear as masivas conversións e manter as tribos baixo o seu dominio. A proporcións de musulmáns en Bombai é 1,5 veces maior que o resto do país.

O mapa dos conflitos

O terrorismo islámico desenvolveu nos últimos anos continuos atentados en cidades como Varanasi, Jaipur, Bangalore, Nova Deli, Surat e Ahmadabad. Os fundamentalistas hindús foron responsables da terrible matanza de Gujarat –con mil mortos musulmáns– e, recentemente, foron detidos varios militares dunha célula hinduísta –un deles tenente coronel– polo atentado de Malegaon con trinta mortos. O movemento independentista de Assan (ao norleste) provou máis de 400 mortes o ano pasado. Os naxalitas –de inspiración maoísta– fan frecuentes accións terroristas en Chhattisgarh, Andra e Orisa.

estranxeiros– esténdese unha inmensa e desinhibida paisaxe de telderetes nos que malviven máis de tres millóns de pobres de solemnidade: dos 18 millóns de habitantes oficiais de Bombai, un setenta por cento –é dicir: algo máis de doce millóns de persoas– son pobres e viven con medio euro ao día. Nos *slums* inzan a lepra e a tuberculose, a sida que arrastran as máis de 400.000 prostitutas da cidade, arrexuntadas no Barrio Vermello, o máis cutre e populoso de Asia. As inundacións do monzón –que colapsan a cidade– cébase especialmente con *slums*.

E non é soamente que os pobres teñan vivendas infrahumanas, en condicións sanitarias pésimas, sen auga corrente e cloacas próximas nas que se bañan e lavan a diario os dentes. Por esas chabolas, a miúdo propiedade das mafias, pagan o prezo dun artigo suntuosos. Non son os únicos: un piso de dous cuartos dunha familia de clase media págase co soldo de todos os seu membros, que poden chegar a dez. Para o setenta por cento das familias de Bombai, o fogar consiste nun só cuarto onde durmen, cociñan e comen. A media, segundo as estatísticas, é de 4,7 persoas por cuarto.

¿Por que atrae este emporio de calamidades tanta xente? O proceso comezou a primeiros de século XX e non cesa. Calcúlase que cada día chegan á cidade centos de persoas, miles ao cabo dos meses. A maioría vén do campo, campesiños expulsados das terras pola usura de préstamos impagados ou campesiños que buscan as faragullas da sorte na cidade das oportunidades. Para Suketu Mehta, autor da crónica máis reveladora escrita nunca sobre Bombai –*A cidade total*–, os espazos que mellor a simbolizan son os bares de alterne, os cabarets ou os clubs nocturnos da periferia, onde “unhas rapazas completamente vestidas bailan nun escenario decorado de forma extravagante ao ritmo de gravacións de cancións de películas hindis, e os homes van alí para mirar, para botarlles billetes e

para namorarse”.

Aínda que Calcuta –coa que outrora ribalizou como centro do Imperio colonial británico– sexa a cidade máis culta da India, Bombai é indiscutiblemente a máis cosmopolita. Vénlle das orixes, des que os comerciantes portugueses confluíron cos holandeses e os ingleses. Os parsis son unha das comunidades máis influentes, por diante dos xainistas, máis especializados na banca. Os parsis chegaron no século XVI presionados pola invasión musulmá e asentáronse tamén en Surat, un importante centro de talla de diamantes. Non adoptaron os costumes hindús –agás o vestido e o idioma– e conservan a súa relixión persa: Nas Torres do Silencio de Bombai –situadas no exclusivo barrio de Malabar Hill–, os parsis penduran os seus mortos para que os voires os devoren. Esa é a súa particular forma de enterramento.

Parsis son os donos do Leopold –unha cafetería moi frecuentada polos turistas que tamén foi atacada o 26 de novembro– e os empresarios parsis controlan boa parte dos locais máis modernos dunha cidade que asombra os visitantes pola teima de estar ao tanto das últimas tendencias. As novas xeracións bombaítas, as das clases media e alta, van ás discotecas, visten de marcas selectas, viaxan a Goa para asistir ás *raves*, len a Stieg Larsson –o autor de *Os homes que odiaban as mulleres*–, ven a MTV, encántalles Almodóvar, seguen os capítulos de *CSI*, volvéronse ecoloxistas ou participan dos movementos alternativos. De noite, o lixo de Bombai desaparece tras as iluminacións multicores dos restaurantes, os hoteis, as xoierías ou as superficies comerciais, que medran como cogumelos por todas partes. A pobreza bótase a durmir baixo unha ponte e xurden as recepcións, as fetas, as estreas, as parrandas, as ceas con cervexa... O que fai fascinante a Bombai, escribe Suketu Mehra, “é a intersección dos cartos, do sexo, do amor, da morte e da farándula”. ■

Na imaxe, unha parella de namorados abrázase no malecón de Bombai. Ao fondo o sky line da cidade

29 XANEIRO DO 2009 - NÚMERO 754

rdl

REVISTA
DAS
LETRAS

GAZA

A clase política israelí agocha as súas ambicións electorais nun ataque a Gaza que, co pretexto de rematar cos atentados de Hamas, causou 1.300 mortos entre os palestinos. Tras facerse público o caso de corrupción que implica a Olmert, e cuns índices económicos á baixa que afondan nas fracturas sociais, os partidos lanzáronse á caza do voto cunha competición no discurso da defensa fronte ás ameazas á seguridade, seguindo a senda internacional marcada por unha obsesión co terrorismo islamita que procura a complicidade dos cidadáns coa tortura e todo tipo de violacións dos dereitos humanos. A ofensiva sobre Gaza é un capítulo máis dun conflito que permanece

Gaza

A guerra enquistada

enquistado desde hai 60 anos, e no que Palestina leva desde entón a peor parte. O ascenso social da organización Hamas sitúase neste contexto, no medio da falta de expectativas dos palestinos e do descrédito cara ás súas propias institucións. Revista das Letras analiza, neste número, a agresión do Estado de Israel a Gaza, ollando aos seus antecedentes e circunstancias. Desde unha perspectiva na que non cabe unha equidistancia que non podería ser máis que complicidade co masacre dos palestinos. Pero sen esquecer tampouco a perspectiva e o sufrimento causado polos atentados aos israelís, cidadáns dun Estado que atopa na constante loita co Outro, o “inimigo”, un dos alicerces da construción da súa propia lexitimidade.

Tal como comezou

A Faixa de Gaza é unha das rexións máis densamente poboadas de todo o planeta. Gaza é a súa principal cidade. Nunha extensión de terreo duns corenta quilómetros de longo por dez de ancho, cunha superficie de 360 quilómetros cadrados, viven millón e medio de palestinos. Gaza formaba parte a finais do século XIX do Imperio otomán. Derrotados os otománs na Primeira Guerra Mundial, Gaza pasou a ser administrada por Gran Bretaña, como parte do mandato deste país sobre Palestina. A consecuencia da primeira guerra árabe-israelí, en 1948, a Faixa de Gaza pasou a mans de Exipto.

No 1967, na Guerra dos Seis Días, Israel arrebatálle a Faixa de Gaza a Exipto, que a finais dos 70 asina un acordo de paz con Israel segundo o cal se retirarían as tropas israelís e se establecería un goberno autónomo para Gaza e Cixerania. Cos Acordos de Oslo de 1993, a Autoridade Nacional Palestina recibe o encargo de administrar o territorio da Faixa, pero os israelís seguiron a ocupar a zona e a construír asentamentos.

No 2005 Israel anunciou a retirada do Exército e o desaloxo dos oito mil israelís que alí vivían. Pero mantivo o control do espazo aéreo e marítimo e dos accesos á rexión. A maioría dos palestinos que viven en Gaza son refuxiados, aloxados en campamentos da ONU.

b

*aixo sitio, a vida vólvese tempo:/
memoria do principio,/ esquecemento do final./ A vida./ A vida
plena,/ a vida a medias,/acolle unha estrela cercana/atemporal,
/é unha nube emigrada/ aespacial./ E a vida aquí/ pregúntase:/
¿Como resucitar a vida?/ El di ao bordo da morte:/Non me queda
un recuncho que perder,/ (...).*

O poeta palestino Mahmud Darwish escribiu estas palabras no ano 2002, durante o cerco israelí á cidade de Ramallah. Uns versos que ben poderían expresar o sufrimento causado aos palestinos de Gaza polo asedio imposto por Israel, e do que os recentes bombardeos representan só a última e máis brutal das facianas.

O balance destes ataques é coñecido: 1.300 mortos, segundo os datos do Ministerio de Saúde palestino dispoñibles na web da Axencia da ONU para os refuxiados en Palestina, e 5.300 feridos, ademais da destrución de fogares e de infraestruturas públicas ao longo da faixa. Da parte israelí, segundo as cifras recollidas por

Amnistía Internacional, no mesmo período – do 27 de decembro ao 18 de xaneiro– faleceron 13 israelís, entre eles 3 civís.

As “ameazas” á “seguridade”, encarnadas nos foguetes de Hamas, o proxecto nuclear e a animadversión manifesta por parte de Irán, o rearmamento da organización libanesa Hezbolá, o crecemento demográfico dos árabes, superior ao dos israelís, e mesmo as mobilizacións de protesta dos palestinos que viven en Israel, son invocadas polo goberno para xustificar a ofensiva militar contra os palestinos.

Medios de comunicación israelís contribúen a xerar a histeria colectiva sobre o alicerce do medo aos atentados de Hamas e a experiencia histórica da inimizade cos países árabes. O Goberno, o sistema educativo, o ambiente intelectual e os medios tratan de amordazar a disidencia interna, –á que acusan de traizón–, e de invisibilizar as voces que reclaman a fin do uso da violencia e unha saída negociada ao conflito árabe-israelí, enquistado desde hai sesenta anos.

As complicidades

A actitude da comunidade internacional é un dos factores que favoreceron o ataque a Gaza. Agás Venezuela e Bolivia, que romperon as súas relacións diplomáticas con Israel, –Cuba xa o fixo nos anos 70–, e malia as mobilizacións populares en favor dos palestinos –10.000 persoas en Tel Aviv, 100.000 en Londres, 100.000 en Alexandría...– non houbo por parte dos Gobernos máis que tímidos chamamentos á paz. A condena máis clara expresouna o relator especial da ONU sobre a situación dos Dereitos Humanos en Gaza, Richard Falk, que denunciou crimes de guerra e contra a humanidade.

Quen cala consente

A ministra israelí Tzipi Livni visitou Exipto antes do ataque a Gaza para asegurarse de que este país non ía responder ao mesmo. O presidente da Autoridade Nacional Palestina, Mahmud Abbas, culpou a Hamas da ofensiva de Israel, que pretende desalojar do poder a esta organización en favor da máis manexable Al Fatah, e castigar a poboación de Gaza por apoiar a Hamas nas eleccións lexislativas do 2006. A resolución da ONU, co seu moderado chamado ao alto o fogo, non foi respectada por Israel, que adoita saltar a legalidade internacional sen recibir sanción ningunha.

Nos últimos oito anos, organizacións palestinas lanzaron máis de 4.000 foguetes sobre o sur de Israel, matando 17 persoas. A ratio de número de persoas asasinadas como consecuencia do conflito pasou de catro palestinos por un israelí no 2000 a 31 palestinos por cada israelí no 2007.

As verdadeiras razóns dos ataques a Gaza afástanse, segundo os analistas, –o Igadi estudou amplamente este tema–, das anunciadas por Israel, unha das potencias nucleares máis importantes do mundo, cun complexo industrial-militar que se nutre das guerras. Unha das claves reside na polítina interna: a fráxil “unidade nacional” israelí aliméntase da loita permanente co Outro, o “inimigo”: os árabes.

Tras facerse pública a presunta implicación do primeiro ministro Ehud Olmert nun caso de corrupción e suborno, a agresión aos palestinos revelouose para o seu partido, Kadima, como un xeito de mellorar as súas expectativas electorais –os comicios celebráranse en febreiro– fronte ao máis dereitista Likud. O líder do Partido Laborista e actual ministro de Defensa, Ehud Barak, uniuse tamén á utilización electoralista da obsesión pola seguridade, coartada dos abusos que sobre a poboación palestina comete un Exército que trata

de restaurar a súa credibilidade tras a derrota que sufriu no verán do 2006 na segunda guerra do Líbano, emprendida co obxectivo declarado de acabar con Hezbollah. A ofensiva serve tamén como advertencia ao propio Líbano, Siria e Irán, que amosaron a súa postura en favor dos palestinos. O intento de Siria e Líbano de mellorar a súa influencia na zona choca cos plans de Israel e de Estados Unidos de consolidar a súa posición na mesma a través dun eixe liderado por Exipto, Xordania e Arabia Saudita –os dous primeiros, preocupados polo ascenso de Hamas en Gaza–. O ataque trata de fortalecer o poder de negociación de Israel nos posibles futuros acordos cuns palestinos derrotados e cunha Folla de Ruta definitivamente aniquilada.

Outro obxectivo é deixarlle claro ao novo presidente de Estados Unidos, Obama, cales son as regras do xogo, por se se lle ocorrese mudar a política de apoio incondicional a Israel mantida por Bush. A xustificación esgrimida por Israel arredor da loita contra Hamas tampouco se sustenta, xa que foi Israel o primeiro en romper a tregua. Por outra banda, a agresión non semella estar a debilitar esta organización, senón a reforzala e perpetuar os enfrontamentos entre Al Fatah e Hamas.

Os sionistas

As acusacións de antisemitismo que Israel dirixe contra os que os critican son absurdas: o árabe e o hebreo son as dúas linguas semitas. ¿Hai antixudaísmo na sociedade? Seguramente, non tanto como antiarabismo, reforzado pola cruzada mundial contra o “terrorismo islamita”. ¿Son todos os israelís sionistas? O 90% dos cidadáns de Israel apoiou o ataque a Gaza, segundo unhas sondaxes, de resultados cuestionables, nas que non se lles preguntou a súa opinión aos árabes que viven en Israel -o 22% da poboación-. A ONU equiparou sionismo con racismo nunha resolución do 1975.

Cuestión de termos

Non todos os israelís teñen o xudaísmo como relixión -son xudeus o 76%-. Nin todos os sionistas son israelís, nin todos os xudeus apoian o sionismo -a Rede Internacional de Xudeus Antisionistas e Noam Chomsky son dous exemplos-. Se é igual o sionismo do Likud e Kadima, ao do laborismo e Meretz, é unha cuestión discutible, aínda que o laborismo iniciou moitas das violacións dos dereitos dos palestinos continuadas polo Likud. As propostas do esquerdista Meretz afástanse, por exemplo, das dos xudeus ultraortodoxos. Tamén hai voces disidentes en Israel, -o historiador Ilan Pappé tivo que marchar do país-.

O asedio a Gaza comezou moito antes dos bombardeos recentes, que Israel acaba de retomar tras uns días de tregua. En marzo do 2008 Amnistía Internacional, Médicos do Mundo, Oxfam, Save de Children e outras ONG difundiron un informe que denunciaba a dramática situación humanitaria que vivía Gaza a consecuencia do bloqueo económico imposto en represalia pola victoria de Hamas nas eleccións do 2006, -uns comicios limpos e democráticos, cuxo resultado non foi aceptado por varios países da comunidade internacional, e a partir dos cales Al Fatah, retirada a Cixjordania, e Hamas, que se fixo forte en Gaza, se acabaron enfrontando violentamente na súa disputa polo poder-.

Un informe de Human Rights Watch puxo de manifesto o empeoramento da situación humanitaria que supuxeron os bombardeos sobre Gaza. O ascenso social e electoral de Hamas non foi, porén, unha casualidade. A politóloga Carmen López Alonso explica no seu ensaio *Hamás. La marcha hacia el poder*, editado por Catarata.

O descrédito ante os palestinos da Autoridade Nacional Palestina e de de Al Fatah, debido á corrupción e ineficiencia que amosaron, e aos desvíos autocráticos e policiais imprimidos por Arafat ao goberno da ANP, favoreceu a vitoria de Hamas nas eleccións lexislativas do 2006.

Pero o triunfo desta organización, incluída na lista de “terroristas” polos Estados Unidos no 1997 e pola Unión Europea no 2003, ancorouse no traballo de formación e proselitismo realizado desde as redes educativas vinculadas ás mesquitas, e no seu labor asistencial: servizos de garderías, axuda ás familias dos asasinados por Israel... Hamas forxouse unha imaxe de integridade fronte aos sucesivos fracasos da ANP no seu intento de acadar unha paz negociada con Israel.

Ademais, demostrou unha actitude pragmática ao rebaixar de cara á contenda electoral no 2006 o ton radical do discurso que impregna a súa Carta fundacional, do 1988. Hamas é unha organización islamita, -defende o Islam e a aplicación da sharia como principios fundamentais-, que considera a acción armada como un instrumento lexítimo contra a ocupación militar israelí.

Pero co tempo foi evolucionando cara a un perfil máis político: antes do 2006 negárase a participar nas eleccións lexislativas, -só o facía nas locais-. Presentouse aos comicios dese ano

cunha campaña deseñada segundo as técnicas do marketing político moderno, cun programa que defendía o pluralismo político, a igualdade e a separación de poderes e unhas listas ben adaptadas ás características do sistema electoral.

Mesmo recoñeceu a existencia do Estado de Israel, aínda que non a súa lexitimidade. Hamas negouse a deixar as armas mentres Israel non liberase os 11.000 presos que ten nos seus cárceres, recoñecese o dereito ao retorno dos refuxiados, permitise o establecemento dun Estado palestino independente nos territorios ocupados por Israel en 1967, desmantelase os asentamentos dos seus colonos...: demandas que comparten, segundo as enquisas, sobre un 75% dos palestinos.

Segundo os datos recollidos por Carmen López, só un terzo dos enquisados cre que votar pola lista de Hamas supón facelo pola imposición da sharia. O apoio aos atentados suicidas caeu entre os palestinos desde o 77% no 2004 ao 29% no 2005, e complementouse coa opinión favorable, nun 79%, a negociar a paz.

As propias autoridades israelís pasaron de consentir o desenvolvemento dos movementos islamitas entre os palestinos para contrarrestar a influencia do nacionalismo laico a declarar a Hamas inimiga número un. Esta organización non está tampouco exenta de críticas por parte das ONG, que a acusan de violar os dereitos humanos, igual que a ANP e Al Fatah, nalgúns das súas accións, e critican a súa negativa a abandonar a táctica dos atentados suicidas e o lanzamento de foguetes.

O presidente da Autoridade Palestina, Mahmud Abbas, acentuou os trazos presidencialistas que Arafat imprimira ao sistema para reducir a marxe de actuación do goberno de Hamas.

Agora, o partido de Abbas, Al Fatah, pide que se xulgue aos responsables da matanza de Israel en Gaza por crimes contra a humanidade e acusa os israelís de practicar o terrorismo de Estado e tentar dividir os palestinos. O Exército israelí, pola súa banda, recoñeceu ante os medios de Israel que a operación estaba preparada desde antes da ruptura da tregua, e que os bombardeos sistemáticos constituían a súa estratexia para evitar baixas nas súas filas. Tampouco negou o uso de armas prohibidas pola lei internacional, senón que só se comprometeu a abrir investigacións. ■

Cronoloxía do conflito

A orixe. O 14 de maio de 1948, un dos pais do sionismo, Ben Gurion, proclamaba unilateralmente a creación do Estado de Israel, alegando, entre outros motivos, a memoria da diáspora, do Holocausto e o “dereito histórico” dos xudeus á “Terra de Israel”, –a “terra prometida” onde se erguera o reino de David e Salomón segundo a tradición bíblica–.

Palestina foi ata a Primeira Guerra Mundial parte do Imperio Otomano, ata que, derrotado este, a Sociedade de Nacións lle outorgou ao Reino Unido a administración do que é hoxe Israel, Cisjordania con Xerusalén Leste, a Faixa de Gaza e Xordania. No 1917, Gran Bretaña comprometeuse, mediante a Declaración Balfour, a facilitar a formación dun “fogar xudeu” en Palestina, aínda que os ingleses tamén lles prometeron aos árabes a creación dun grande Estado árabe independente que nunca se fixo realidade.

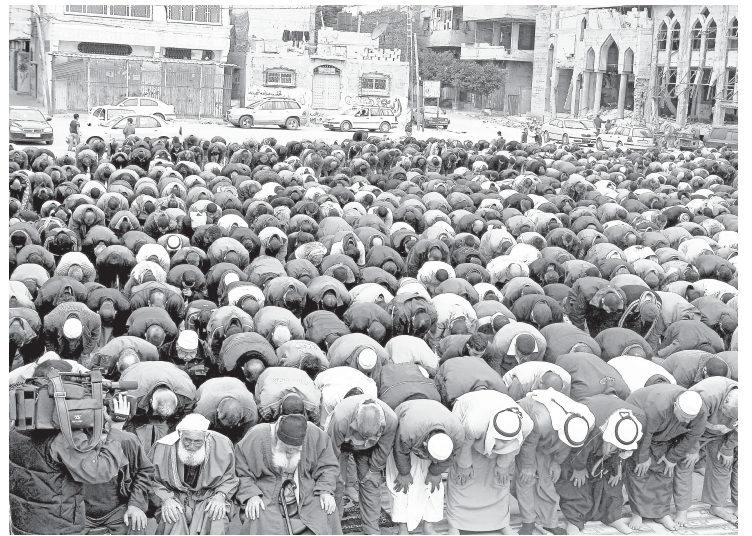
Desde primeiros do século XX, xudeus foron chegando desde diferentes países en sucesivas vagas migratorias a Palestina, onde ían mercando as mellores terras e instalando as explotacións agrarias máis competitivas. No 1947, a ONU propón a partición do territorio, disputado por xudeus e palestinos, en dous estados.

O plan asignáballes aos xudeus, que representaban pouco máis da cuarta parte da poboación, pouco máis da metade deste territorio. Tras a declaración de Ben Gurion, estalou a guerra entre Israel e os exércitos de Transjordania, Exipto, Siria, Líbano e Iraq, –o sionismo desenvolveuse nunha época na que os nacionalismos se estaban a impor, e acabará colidindo nos seus intereses co nacionalismo árabe–. Como consecuencia, uns 800.000 palestinos foron expulsados pola forza, converténdose en refuxiados fóra da súa terra ou desprazados en Gaza e Cisjordania. Xordania ocupou Cisjordania e Xerusalén Leste e Exipto a Faixa de Gaza.

As guerras. Durante a Guerra dos Seis Días, en 1967, Israel atacou Exipto, Siria e Xordania e conquistou a Faixa de Gaza, Cisjordania e Xerusalén Leste, os Altos do Golán e a península do Sinaí. No 1973, produciuse un novo conflito armado: Exipto e Siria lograron recuperar parte dos Altos do Golán.

No ano 1974, a ONU recoñeceu a OLP, –que fora creada no 1964–, como lexítima representante de Palestina. No 1978, Israel, Exipto e EEUU asinaron os acordos de Camp David, polos que Israel lle devolverá no 1982 a Exipto a península do Sinaí, e se estableceu un compromiso para dotar no futuro dun goberno autónomo a Gaza e Cisjordania. En xuño de 1982, Israel invadiu Líbano coa escusa de expulsar de alí a OLP –e esta foi a primeira guerra que non puido presentar ante a opinión pública mundial como unha resposta defensiva ante os países árabes–.

En setembro, milicias libanesas e soldados israelís asasinaron máis de 3.000 palestinos nos campos de refuxiados de Sabra e Shatila. En decembro de 1987 comezou a primeira Intifada –unha revolta popular en protesta pola ocupación de Gaza e Cisjordania. Os medios difundiron entón o xeito no que os mozos palestinos se enfrontaban con pedras aos tanques israelís—. O recurso ao “terrorismo” ou “loita armada”, como o denominan os seus partidarios, foi inaugurado polos israelís, antes xa da partición segundo o plan da ONU, durante o mandato británico.

Os acordos de paz. No 1967, a ONU aprobou a resolución 242, que demandaba de Israel a retirada do seu exército dos territorios ocupados durante a Guerra dos Seis Días, e dos países árabes o recoñecemento do dereito de existir de Israel. A OLP rexeitou daquela esta resolución, e a partir do 1968, os grupos armados palestinos iniciaron unha escalada internacional de atentados, secuestros, ataques a intereses xudeus... A OLP acabou, porén, a finais dos 80 e en favor da paz, recoñecendo o Estado de Israel.

No 1991 celebrouse a Conferencia de Paz de Madrid, que non significou grandes avances. No 1993 asináronse os Acordos de Oslo, que prevén a retirada dos israelís da Faixa de Gaza e Cixjordania, así como o dereito dos palestinos a un autogoberno limitado nestas zonas a través da Autoridade Nacional Palestina. As cuestións acerca de Xerusalén, os refuxiados, os asentamentos de colonos e as fronteiras exactas foron excluídas do acordo, e definiuse un repartimento de Cixjordania e Gaza entre Israel e Palestina que supoñía na práctica a incomunicación entre as zonas palestinas, facendo inviable o Estado palestino. Israel seguiu, ademais, instalando colonos.

Os intentos frustrados. A Segunda Intifada comezou no 2000. O Exército israelí practicou “asasinatos selectivos” e os palestinos ataques suicidas. A resolución 1397 da ONU apoiou por primeira vez a creación dun Estado palestino ao lado do israelí. No 2003 preséntase ao Goberno de Israel e á Autoridade Palestina unha Folla de Ruta elaborada por Estados Unidos, a Unión Europea, Rusia e a ONU, que demandará a fin do terror e a violencia, a normalización da vida dos palestinos e a consolidación das súas institucións, a retirada paulatina das forzas israelís dos territorios ocupados desde o 2000 e a conxelación da política de asentamentos.

Israel anunciou a retirada unilateral dos seus colonos en Gaza para o 2005 –resultáballe complicado protexer 8.000 colonos entre máis dun millón de palestinos–. Pero a Faixa continuou baixo o dominio efectivo do Estado de Israel, que impide a comunicación entre Gaza e Cixjordania a través dun muro que o Tribunal Internacional da Haia declarou ilegal e controla o espazo aéreo, marítimo e radioeléctrico; o rexistro civil de poboación e a subministración de electricidade, gas, petróleo, medicinas e auga.

As promesas incumpridas. Os asentamentos

xudeus expandíronse a un ritmo cada vez maior despois da sinatura dos acordos de Oslo. O Goberno seguía a fomentalos, con créditos e beneficios fiscais. A Axencia Xudía é a encargada de levar a Israel os xudeus de distintas nacionalidades espaxados polo mundo. Unha lei do retorno dálles dereito a instalarse en Israel se demostran antecedentes familiares xudeus, e confírelles beneficios como aloxamento temporal e unha axuda económica.

As restricións á liberdade de circulación impostas aos palestinos polo Exército israelí, a través dos postos de control, xeran pobreza e desemprego e dificultan o acceso á educación e á sanidade. O Exército seguiu demolendo casas e destruindo cultivos e outros bens dos palestinos, segundo denunciou Amnistía Internacional. Ademais, os árabes que viven en Israel son tratados como cidadáns de segunda. Hai estradas só para israelís...

Os palestinos foron acusados do fracaso do cumio de Camp David do 2000, no que Israel ofreceu a devolución da Faixa de Gaza e do 88% de Cixjordania. En realidade, o plan de Israel contemplaba, –segundo explica Miguel Anxo Murado no seu ensaio *La segunda intifada*, publicado por Ediciones del oriente y del mediterráneo–, a soberanía israelí sobre toda a cidade de Xerusalén, e na práctica a metade do futuro Estado palestino en Cixjordania sería inaccesible para os palestinos ou estaría baixo soberanía israelí.

Israel pretendía cortar en tres partes incomunicadas o territorio palestino e quedar coa maior parte da auga da rexión. Por outra banda, Gaza, Cixjordania e Xerusalén Leste, que é o territorio que reclaman os palestinos, supón só o 22% da Palestina histórica –Israel controla unha parte importante de Palestina máis alá da liña trazada no 48: de feito ocupa o 78% do antigo mandato británico–.

A falta de saídas ao conflito conduce, segundo unha opinión amplamente xeneralizada, á radicalización da sociedade e o seu apoio á loita armada, pero o mesmo se pode afirmar da parte israelí: os atentados contribúen a que a sociedade apoie unha política de man dura cos palestinos. Por outra banda, non é exacto xeneralizar: de ambos os lados hai organizacións que defenden unha saída negociada á paz e rexeitan a violencia: Mulleres de Negro, por exemplo. E ao contrario, hai colectivos, como a Asociación Galega de Amizade con Israel, que apoian o “dereito dos israelís a defenderse” dos ataques de Hamas, e presentan os palestinos como reféns desta organización.

